Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 29 Cdo 209/2010, ECLI:CZ:NS:2011:29.CDO.209.2010.1

Číslo: 15/2012

Právní věta:

To, zda konkursní soud vyhoví návrhu konkursního věřitele, který svou přihlášenou pohledávku vůči dlužníku postoupil v průběhu konkursního řízení smlouvou o postoupení pohledávky jiné osobě, na vydání rozhodnutí podle § 107a o. s. ř., nelze ani v případě, že pohledávka již byla v konkursu zjištěna, podmiňovat předložením listiny vydané anebo ověřené státním orgánem nebo notářem (§ 256 o. s. ř.).

Smlouva o postoupení pohledávky je právní skutečností, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení (§ 107a odst. 1 o. s. ř.) i tehdy, je-li postupníkem právnická osoba v likvidaci (jen proto, že postupník je právnickou osobu v likvidaci, nejde o právní skutečnost, se kterou právní předpisy převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení nespojují).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.05.2011

Spisová značka: 29 Cdo 209/2010

Číslo rozhodnutí: 15

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Konkurs, Postoupení pohledávky, Právní nástupnictví

Předpisy: § 107a o. s. ř.
§ 23 odst. 1 ZKV ve znění do 31.12.2007
§ 256 o. s. ř.
§ 524 obč. zák.
§ 72 odst. 1 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 15. 7. 2009 K r a j s k ý s o u d v Hradci Králové (dále též jen „konkursní soud“) připustil, aby do řízení na místo dosavadního konkursního věřitele P., s. r. o. (dále též jen „společnost P“), vstoupila do řízení pro pohledávku ve výši 45 108 383,61 Kč jako konkursní věřitel společnost G., a. s. v likvidaci (dále též jen „společnost G“).

Konkursní soud uzavřel, že usnesení vydal na základě návrhu společnosti P. (stávajícího konkursního věřitele) doloženého smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 13. 3. 2009 (dále též jen „postupní smlouva“), podle které společnost P. postoupila pohledávku společnosti G. Proto návrhu vyhověl, odkazuje na ustanovení § 107a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu.

K odvolání konkursního věřitele JUDr. M. L., jako správce konkursní podstaty úpadce A . P., spol. s r. o., V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 7. 10. 2009 potvrdil usnesení konkursního soudu.

Odvolací soud především uvedl, že týká-li se převod nebo přechod přihlášené pohledávky, jež dosud nebyla přezkoumána, nebo sice byla přezkoumána, avšak zůstala sporná (dle § 23 či § 24 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání – dále též jen „ZKV“), není při rozhodnutí o procesním nástupnictví důvodu přezkoumávat, zda vůbec, popřípadě v jakém rozsahu přihlášená pohledávka existuje a kdo je jejím věřitelem (zda ji dosavadní konkursní věřitel třetí osobě skutečně postoupil či zda na ni přešla), neboť to je zásadně předmětem přezkumného jednání (§ 21 odst. 1 ZKV) nebo sporu o pravost, výši nebo pořadí popřené pohledávky (§ 25 a násl. ZKV). V takovém případě je třeba v konkursu přiměřené použít pouze § 107a o. s. ř., tedy jako ve sporném (nalézacím) řízení, a soud rozhodne o návrhu na vstup nového účastníka do konkursu na místo dosavadního, aniž by výše uvedené okolnosti zkoumal, neboť pak by již posuzoval věc samu, a omezuje se pouze na zjištění, zda nastala tvrzená právní skutečnost, s níž právní předpisy převod nebo přechod práva spojují, a zda jsou splněny ostatní stanovené procesní podmínky.

Jiná situace však podle odvolacího soudu nastává, týká-li se převod nebo přechod práva pohledávky, jež se v konkursu pokládá za zjištěnou (např. dle § 23 odst. 1, věty první, ZKV). U takové pohledávky již totiž byla pro konkurs závazným způsobem zjištěna její existence i osoba věřitele, jemuž se v konkursu má na tuto pohledávku dostat podle jejího pořadí příslušného plnění, a proto v případě rozhodování o procesním nástupnictví tohoto konkursního věřitele dle § 107a o. s. ř., jež za dané situace představuje i rozhodnutí o tom, komu má být v konkursu místo něj plněno, je třeba přiměřeně použít též § 256 o. s. ř. a přechod práva je nutno prokázat listinou vydanou anebo ověřenou státním orgánem nebo notářem, pokud nevyplývá přímo z právního předpisu, či soukromou listinou, na níž jsou podpisy zákonem předepsaným způsobem ověřeny. Teprve na základě takových listin může soud řádně přezkoumat, zda osoba, jež má místo původního konkursního věřitele do řízení vstoupit, jeho zjištěnou pohledávku skutečně nabyla.

Na tomto základě pak pro danou věc dovodil splnění jím formulované podmínky (podáním ze dne 19. 6. 2009, k němuž postupitel doložil postupní smlouvu s ověřenými podpisy). Uvedl dále, že postupovaná pohledávka byla přihlášena do konkursního řízení dne 14. 3. 2007 a nebyla popřena a postupník se svým vstupem do konkursního řízení souhlasil.

Odvolací námitce, že postupník nemohl platně nabýt postoupenou pohledávku, neboť se nachází v likvidaci, odvolací soud uvedl, že právní předpisy takový postup nezapovídají. Zdůraznil, že důvod sjednání bezúplatného převodu je uveden v článku III. postupní smlouvy, dodávaje, že konkursnímu soudu zásadně nepřísluší přezkoumávat okolnosti, které smluvní strany k takovému ujednání vedly, ani to, který věřitel získá v konkursu v důsledku postoupení pohledávky většinu.

Proti usnesení odvolacího soudu podal JUDr. M. L. dovolání, namítaje, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Konkrétně dovolatel nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že není zapotřebí zkoumat za jakých okolností a mezi kterými subjekty byla postoupena zjištěná pohledávka. Tvrdí, že uvedený závěr je jistě v rozporu se smyslem konkursního řízení, když takové „machinace“ mohou ohrozit oprávněné

zájmy ostatních konkursních věřitelů a úspěšně zmařit celé konkursní řízení.

Usuzuje, že i v konkursním řízení o návrhu dle § 107a o. s. ř. je třeba zkoumat všechny rozhodné skutečnosti, především, zda jde o platný právní úkon apod.

Podle dovolatele z vystupování a jednání obou společností a z průběhu konkursního řízení úpadce, ale i z konkursního řízení vedeného na majetek společnosti A. P., spol. s r. o., je zřejmé, že jde o osoby propojené s úpadci, podílející se na vyvedení majetku z konkursních podstat. Jejich jediným cílem je zmocnit se konkursu a tím zakrýt podstatu věci, která spočívá ve vykrádání příslušných firem na základě fingovaných právních úkonů, neplatných smluv atd.

K projednávané věci pak dovolatel namítá, že je zřejmé, že jde o účelové postoupení pohledávky (postupitel se vzdává své pohledávky ve výši 30 000 000 Kč, kterou bezplatně převádí na postupníka, jenž je v likvidaci a nemůže tedy nabývat další majetek pro rozpor s ustanovením § 72 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku). Takový právní úkon je podle dovolatele neplatný ve smyslu ustanovení § 39 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, pro obcházení zákona.

K postoupení pohledávky došlo podle dovolatele cíleně a jeho smyslem bylo mařit účel probíhajícího konkursního řízení; postupník totiž touto cestou získává rozhodující vliv na konkursní řízení a lze dovodit, že v postupu lze spatřovat propojení obou společností s úpadcem, jenž v konkursní podstatě zanechal zanedbatelný majetek a prostřednictvím postupníka má možnost ovlivňovat další průběh řízení.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. 1. 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání (§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona použijí dosavadní právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007, i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2007).

Dovolání v této věci je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 107a o. s. ř., má-li žalobce za to, že po zahájení řízení nastala právní skutečnost, s níž právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, o něž v řízení jde, může dříve, než soud o věci rozhodne, navrhnout, aby nabyvatel práva nebo povinnosti vstoupil do řízení na místo dosavadního účastníka; to neplatí v případech uvedených v § 107 (odstavec 1). Soud návrhu usnesením vyhoví, jestliže se prokáže, že po zahájení řízení nastala právní skutečnost uvedená v odstavci 1, a jestliže s tím souhlasí ten, kdo má vstoupit na místo žalobce; souhlas žalovaného nebo toho, kdo má vstoupit na jeho místo, se nevyžaduje. Právní účinky spojené s podáním žaloby zůstávají zachovány (odstavec 2). Ustanovení § 107 odst. 4 platí obdobně (odstavec 3).

Výkladem § 107a o. s. ř. pro konkursní poměry se Nejvyšší soud zabýval již v usnesení ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. 29 Odo 708/2002, uveřejněném pod číslem 37/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „R 37/2004“). V tomto usnesení (jež je stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže veřejnosti k dispozici i na webových stránkách Nejvyššího soudu) uzavřel, že označené ustanovení platí přiměřeně (ve smyslu § 66a odst. 1 ZKV) i pro konkursní řízení. Dále vysvětlil, že jde-li o tu fázi konkursního řízení, v níž se účastenství konkursních věřitelů zakládá podáním přihlášky pohledávky do konkursu (§ 20 ZKV), je k podání návrhu podle § 107a o. s. ř. legitimován dosavadní konkursní věřitel (přihlašovatel pohledávky). Tamtéž Nejvyšší soud k obecnému výkladu § 107a o. s. ř. ozřejmil, že předmětem řízení o návrhu ve smyslu § 107a o. s. ř. není posouzení, zda tvrzené právo (povinnost), jež mělo být převedeno nebo které mělo přejít na jiného, dosavadnímu účastníku svědčí a že právní skutečností, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení (§ 107a odst. 1 o. s. ř.), je i smlouva o postoupení pohledávky ve smyslu ustanovení § 524 a násl. obč. zák.

Z takto ustálených judikatorních závěrů Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi v konkursních poměrech konstantně vychází, přičemž tak činí bez omezujících podmínek, jež by změnu v osobě konkursního věřitele (přihlašovatele pohledávky) podmiňovaly za trvání konkursu na majetek dlužníka jinými skutečnostmi než těmi, které se podávají přímo z ustanovení § 107a o. s. ř.

V tomto směru Nejvyšší soud nenalézá žádnou zákonnou oporu pro názor, podle kterého by se při zkoumání předpokladů pro vydání rozhodnutí podle § 107a o. s. ř. měly lišit postupy konkursního soudu podle toho, zda jde o pohledávku zjištěnou nebo o pohledávku dosud nepřezkoumanou či popřenou (dosud nezjištěnou). To platí i pro odvolacím soudem (nesprávně) použité ustanovení § 256 o. s. ř.

Přihláška pohledávky v konkursu má svou povahou stejné účinky jako žaloba; (srov. § 20 odst. 8 ZKV a v judikatuře pak např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2001, sp. zn. 32 Odo 544/99, uveřejněného pod číslem 29/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 32 Cdo 1726/98, uveřejněného pod číslem 76/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek nebo důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2008, sp. zn. 29 Cdo 2301/2008, uveřejněného pod číslem 58/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). To platí jak pro přihlášku pohledávky vykonatelné, tak pro přihlášku pohledávky nevykonatelné. Samotným zjištěním pohledávky v konkursu se nestává vykonatelnou ani pohledávka dosud nevykonatelná a to ani v případě, že ji nepopřel úpadce; srov. § 23 odst. 1 ZKV a v judikatuře pak usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2011, sp. zn. 29 Cdo 2780/2000, uveřejněné pod číslem 39/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 1. 2005, sp. zn. 20 Cdo 17/2004, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročníku 2005, pod číslem 40.

Není-li pro účely rozhodování o návrhu podle § 107a o. s. ř. nakládáno v režimu § 256 o. s. ř. ani s přihlášenou (byť dosud nezjištěnou) vykonatelnou pohledávkou konkursního věřitele, pak není žádného důvodu tak postupovat ani v důsledku zjištění pohledávky v konkursu.

Jinak řečeno, to, zda konkursní soud vyhoví návrhu konkursního věřitele, který svou přihlášenou pohledávku vůči dlužníku postoupil v průběhu konkursního řízení smlouvou o postoupení pohledávky jiné osobě, na vydání rozhodnutí podle § 107a o. s. ř., nelze ani v případě, že pohledávka již byla v konkursu zjištěna, podmiňovat předložením listiny vydané anebo ověřené státním orgánem nebo notářem (§ 256 o. s. ř.).

Nesprávnost této úvahy odvolacího soudu však nemá vliv na výsledek dovolacího řízení, jelikož odvolací soud i tak uzavřel, že předpoklady pro vydání usnesení podle § 107a o. s. ř. byly v dané věci splněny.

Jelikož (jak se opět podává z R 37/2004) právní skutečností, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení, je (obecně vzato) i smlouva o postoupení pohledávky, zbývá určit, zda tomu, aby takovou skutečností byla i postupní smlouva ze dne 13. 3. 2009, brání, že postupník (společnost G.) ji uzavřel v době, kdy se nacházel v likvidaci. Srov. v obdobných souvislostech např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2004, sp. zn. 21 Cdo 2659/2003, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročníku 2004, pod číslem 88, které s přihlédnutím k ustanovení § 249 odst. 1 zákona č. 65/1965 Sb., v tehdejším znění, vyloučilo (při aplikaci § 107a o. s. ř.) jako právní skutečnost způsobilou mít za následek přechod (převod) práva (nároku z pracovněprávních vztahů) postupní smlouvu, jejímž předmětem byl nárok z pracovněprávních vztahů.

Podle ustanovení § 72 odst. 1 obch. zák. v rozhodném znění (tedy naposledy ve znění zákona č. 230/2008 Sb.), likvidátor činí jménem společnosti jen úkony směřující k likvidaci společnosti. Při výkonu této působnosti plní závazky společnosti, uplatňuje pohledávky a přijímá plnění, zastupuje společnost před soudy a jinými orgány, uzavírá smíry a dohody o změně a zániku práv a závazků a vykonává práva společnosti. Nové smlouvy může uzavírat jen v souvislosti s ukončením nevyřízených obchodů, nebo je-li to potřebné k zachování hodnoty majetku společnosti nebo k jeho využití, nejedná-li se o pokračování v provozu podniku. Likvidátor je oprávněn jednat jménem společnosti též ve věcech zápisu do obchodního rejstříku.

Zejména dikce § 72 odst. 1, věty třetí, obch. zák., připouštějící za tam vymezených podmínek jako úkon směřující (ve smyslu § 72 odst. 1, věty první, obch. zák.) k likvidaci též uzavírání nových smluv, dokládá, že zákon vskutku nezapovídá postupníku uzavření smlouvy o postoupení pohledávky (lhostejno, zda za úplatu nebo bezúplatně) jen proto, že postupník je subjektem v likvidaci.

Lze si dobře představit např. postupní smlouvu, jejímž prostřednictvím postupitel vypořádává (uhrazuje) svůj dluh vůči právnické osobě v likvidaci (postupníku) a která plní účel předepsaný v § 72 odst. 1 obch. zák. např. tím, že umožní postupníku vypořádat svůj dluh vůči dlužníku postupované pohledávky. Stejně tak si lze přestavit postupní smlouvu jež má u postupníka (právnické osoby v likvidaci) za cíl nabýt od věřitele pohledávku, jejíž splnění předtím postupník zajišťoval svým majetkem (zatíženým z tohoto důvodu např. zástavním právem). Přitom je samozřejmé, že mohou nastat i případy, kdy byť bezúplatné postoupení pohledávky právnické osobě v likvidaci podmínku, aby šlo „jen“ o úkon směřující k likvidaci, typově nesplní.

Smlouva o postoupení pohledávky však za popsaných zákonných poměrů je (zůstává) právní skutečností, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení (§ 107a odst. 1 o. s. ř.) i tehdy, je-li postupníkem právnická osoba v likvidaci (jen proto, že postupník je právnickou osobu v likvidaci, nejde o právní skutečnost, se kterou právní předpisy převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení nespojují).

Ustanovení § 72 odst. 1 obch. zák. tedy nebylo překážkou vydání napadeného usnesení. Úkolem soudů nižších stupňů není zkoumat při vydání rozhodnutí podle § 107a o. s. ř. platnost postupní smlouvy též z pohledů jiných aspektů (než je ten, zda jde o právní skutečnost, se kterou právní předpisy spojují převod nebo přechod práva nebo povinnosti účastníka řízení).

Jak Nejvyšší soud uzavřel již v usnesení ze dne 29. dubna 2010, sp. zn. 29 Cdo 4854/2008, při postoupení v konkursu zjištěné pohledávky je rozhodnutím o věci samé, v jehož rámci se soud může za podmínek stanovených zákonem zabývat námitkou neplatnosti smlouvy o postoupení pohledávky, rozvrhové usnesení. U osob, které nebyly účastníky postupní smlouvy a mezi něž vedle dlužníka /úpadce/ a správce jeho konkursní podstaty patří též konkursní věřitelé, je však rozsah způsobilých námitek omezen závěry obsaženými v rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2009, sp. zn. 31 Cdo 1328/2007, uveřejněném pod číslem

61/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a doplněném pro konkursní poměry závěry obsaženými v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 1277/2007.

Zbývá dodat, že ani dovolatelem tvrzený účel postoupení (jímž má být snaha o získání majority v konkursu při výkonu hlasovacích práv) se účelu a cíli konkursu nikterak neprotiví.

Uplatněnými dovolacími argumenty se dovolateli nepodařilo zpochybnit právní posouzení věci odvolacím soudem; Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) dovolání zamítl (§ 243b odst. 2, část věty před středníkem, o. s. ř.).